

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Статтю присвячено проблемам виховання студентів у вищих навчальних закладах, проаналізовано різні підходи до визначення цього поняття, особливості виховного процесу у вузі, його рівні та завдання, визначено поняття виховного середовища та виховного простору.

The article focuses on the problems of education of students in higher educational establishments. Different approaches to the definition of this term, peculiarities, levels and tasks of the educational process in high school have been analyzed, the notions “educational environment” and “educational space” have been defined.

Постановка проблеми.

Проблеми виховання в усі часи знаходяться у центрі уваги педагогічної науки, і якщо виховання дітей та підлітків є предметом дослідження великої кількості вчених, то проблеми виховання у вузі не є достатньо розробленими у сучасній педагогіці, досі тривають дискусії стосовно його сутності, завдань, особливостей.

Аналіз досліджень з проблеми.

Проблемам вищої освіти присвячено праці О.Абдулліної, Є.Белозерцева, З.Курлянд, Н.Ничкало, Н.Нікандрова, В.Риндак, В.Сластьоніна, Л.Соколової та ін.; спроби побудови різноманітних виховних концепцій здійснили Є.Бондаревська, О.Газман, І.Якиманська, І.Бех та ін.; теоретичними розробками у галузі виховання студентів вищих навчальних закладів займалися А.Бойко, Г.Васянович, С.Вітвицька, Т.Дем'янчук, С.Карпенчук, О.Киричук, О.Романовський та ін. Однак, питання виховання у вузі потребує узагальнення, уточнення його відмінностей від виховання шкільного, виявлення особливостей, основних завдань, рівнів, на яких воно відбувається та простору, у якому має проходити.

Завдання:

- проаналізувати підходи до визначення поняття “виховання”;
- виявити особливості виховання у вищому навчальному закладі;
- визначити рівні, на яких здійснюється виховання у вузі;
- визначити поняття “виховний простір вищого навчального закладу”.

Результати дослідження.

Категорія “виховання” є однією з основних у педагогічній науці, однак у визначенні цього поняття вчені не дійшли єдиної думки. Погляди на його сутність пройшли еволюцію від розуміння виховання як зовнішнього односпрямованого впливу на вихованця до трактування його як двостороннього або множинного процесу. Аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної літератури дозволяє виділити декілька традиційних трактувань поняття „виховання”:

- як процес соціалізації у широкому розумінні;
- як цілеспрямований процес формування особистості у системі освітніх закладів;
- як виховна робота, що має на меті формування якостей, поглядів тощо;
- як процес вирішення окремих виховних завдань;
- як створення умов для саморозвитку особистості.

Це лише декілька з існуючих напрямів визначення цього феномену, але різноманіття трактувань свідчить про те, що залежно від цілей, які ставить вчений, можна виділяти різні аспекти цього багатогранного поняття.

Радянська педагогіка традиційно трактувала виховання як цілеспрямований вплив на особистість з метою формування певних соціальних рис та якостей згідно з вимогою

суспільства або як процес передачі соціального досвіду від старших поколінь до молодших. Такий підхід зумовлює нерівноправність учасників виховного процесу, відводячи вихованцю пасивну роль та надаючи вихователю одноосібної влади. За таких умов особистості вихованця бракує самостійності, вміння приймати рішення, тобто якостей, які виявляються особливо актуальними в сучасних ринкових умовах. Саме тому багато вчених в останнє десятиріччя підійшли до розробки нової гуманістичної виховної парадигми, що ґрунтується на рівноправних відносинах між вихователем та вихованцем, на повазі до вихованця як неповторної особистості. Головною метою виховання стає створення умов, що дозволять молодій людині максимально саморозвинутися.

За визначенням А.Мудрика, виховання завжди відбувається у процесі взаємодії суб'єктів, яка є діалогом вихователів і вихованців, а також вихованців між собою. Вчений розподіляє виховання на соціальне, релігійне, сімейне, диссоціальне та корекційне. Соціальне виховання, до якого можна віднести і виховання студентів у вузах, розглядається як зрощування людини у процесі планомірного створення умов для його позитивного розвитку та духовно-ціннісної орієнтації. Воно має на меті дати вихованцеві організований досвід позитивної взаємодії з людьми, створює умови для самопізнання, самовизначення, самореалізації та самозмінювання, а у цілому – допомагає набути досвід пристосування та відокремлення у соціумі. Результати та ефективність виховання визначаються значною мірою готовністю та підготовленістю членів суспільства до свідомої активності, яка дозволить їм ставити та вирішувати завдання, що не мають аналогів у досвіді минулих поколінь. Найважливіший результат виховання – готовність та здатність людини до позитивної самозміни (самобудівництва, самовдосконалення) [6].

Подібної точки зору дотримується і Н.Боритко, визначаючи виховання як допомогу людині у її становленні як суб'єкта культури, історичного процесу, власного життя, розглядаючи його у трьох взаємопов'язаних аспектах, що співпадають з аспектами духовного буття людини:

- соціокультурному (вибір та здійснення культуровідповідного способу життя та поведінки, формування особистості, соціокультурне буття), який задає виховний зміст та результативні характеристики виховання;
- індивідуальному (розвиток власної індивідуальності, власного буття), який відображає образ буття, що є предметом та цільовою характеристикою виховання;
- співпричетному (діалогічна взаємодія, становлення суб'єктом культурного процесу), який відображає зміст та механізм виховання [3: 39].

Кількісний аналіз педагогічних досліджень з теорії та методики виховання засвідчив, що більшість з них стосуються дитячого та підліткового віку, у той час як необхідність вирішення проблем виховання у вищому навальному закладі є питанням неоднозначним, яке потребує подальшої розробки. Студентство охоплює такі етапи розвитку особистості, як юність та рання дорослість – періоди, коли у людини в основному вже сформовані провідні особистісні характеристики. Більшість учених, які аналізували проблему виховання студентів (Г.Аксьонова, О.Гура, І.Зарецька, З.Курлянд, В.Риндак, Л.Соколова та ін.), вважають, що виховання, у розумінні його як спеціально організованого педагогічного впливу викладача безпосередньо на студента з метою формування у нього певних рис і якостей, є неприйнятним стосовно студентів у нових соціально-економічних умовах. У той же час педагоги наголошують на тому, що виховання поряд з навчанням є невід'ємною складовою освітнього процесу у вузі. Тож, існує необхідність розробки нових прогресивних підходів до визначення та організації вузівського виховного процесу. Вітчизняні та зарубіжні педагоги сучасності приходять до висновку про те, що під вихованням у вищій школі треба розуміти створення сприятливих умов у вищому закладі освіти для саморозвитку майбутнього фахівця. В умовах вищої школи головною тенденцією у вихованні стає активізація особистості студента, зміна його позиції від пасивного об'єкта впливу до активного суб'єкта, який приймає участь у своєму розвитку.

В.Риндак та Л.Соколова вважають, що особливістю виховання студентської молоді є переміщення акценту з суспільного виховання на самовиховання та самоформування особистості [8].

Процес виховання студентів має характеризуватися творчим підходом до його організації та враховувати, передусім, специфіку вищого навчального закладу, який має стати для студентів “школою саморозвитку, самоуправління, самодисципліни, свідомої відповідальності, співробітництва й творчості викладача й студента” [7: 345].

Виховна робота у вищій школі має виконувати головну роль у цілісному розвитку особистості майбутнього педагога, становленні його суб’єктної позиції, що представляє собою позицію особистісного та професійного саморозвитку [1: 16].

Вирішення завдань виховання не є завданням лише куратора академічної групи, вони мають вирішуватися всіма суб’єктами освітнього процесу, усім стилем діяльності освітнього закладу, забезпеченням цілісного процесу психолого-педагогічної підтримки розвитку особистості. У зв’язку з цим у науковий обіг увійшли поняття “виховна система”, “виховне середовище” та “виховний простір”.

Виховна система, вважає І.Зарецька, висвітлює зміст, принципи організації, форми та методи виховної діяльності; виховне середовище характеризує комплекс об’єктивних умов, що так чи інакше впливають на розвиток особистості; виховний простір є педагогічно освоєною частиною виховного середовища, що відображає багаторівневе та багатоаспектне явище педагогічної реальності [5].

Н.Боритко, визначаючи виховання як процес зростання суб’єктності людини, що відображається у самовизначенні, самореалізації, самоствердженні та саморозвитку її у соціокультурному середовищі, наголошує на необхідності технологізації виховного процесу та підвищення ступеню цілісності його виховних впливів, що надасть можливість організувати середовище у соціокультурний виховний простір – спеціально організоване педагогічне середовище, структуровану систему педагогічних факторів та умов становлення людини [2].

Здійснення виховання у просторі вищого навчального закладу потребує визначення рівнів, на яких безпосередньо здійснюється вплив на особистість. Л. Загрекова вибудовує п’ятирівневу виховну систему вищого навчального закладу, залежно від того, хто або що виступає у якості суб’єкта виховання:

1. **Соціальний** рівень, на якому суб’єктом виховання є соціальне середовище, що оточує студентів поза освітнім закладом.
2. **Соціально-педагогічний** (інституціональний) рівень, на якому суб’єктом виховання є педагогічний колектив, що несе відповідальність за організацію виховного процесу та педагогічне співтовариство.
3. **Мікросоціальний** – суб’єктом виховання є референтна група спілкування (сім’я, студентська група, неформальні групи, творчі групи та т.ін.).
4. **Педагогічний** (інтерперсональний) – суб’єктами виховання є вихователь (викладач) та вихованець (студент), які розглядаються у процесі взаємодії.
5. **Внутрішньоособистісний** – суб’єктом виховання є сам вихованець, педагогічна взаємодія здійснюється „всередині” індивіда [4: 63].

Дана система дозволяє нам виявити рівні, на яких можливе здійснення педагогічного керівництва виховним процесом – до них можна віднести усі, окрім соціального, визначити напрями роботи з організації виховного простору та визначити мету виховання студентів, якою є підготовка їх до здійснення виховання на внутрішньоособистісному рівні, тобто до самовиховання протягом усього життя.

Висновки.

Виховання традиційно визначається за декількома напрямками – як процес соціалізації, як цілеспрямований процес формування особистості, як виховна робота або як створення умов для саморозвитку особистості. Стосовно виховання студентської молоді найактуальнішим у сучасній педагогічній науці вважається останній підхід. В умовах вищої

школи головним завданням є створення таких умов, за яких відбудеться зміна позиції студента від пасивного об'єкта впливу до активного суб'єкта, який бере участь у своєму розвитку. З цього приводу актуальною проблемою педагогіки є визначення простору, який забезпечить реалізацію вищезазначених умов. Учені окреслюють його як "виховний простір вищого навчального закладу", що є педагогічно освоєною частиною виховного середовища. У виховному просторі вузу виховна робота проводиться на декількох рівнях: соціально-педагогічному, мікросоціальному, педагогічному, внутрішньоособистісному. Основною метою виховання у вузі є підготовка студентів до виховання на внутрішньоособистісному рівні, яке має здійснюватися протягом усього життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аксенова Г.И. Студент как субъект образовательного процесса / Г.И.Аксенова. – М. – Рязань: РИНФО, 1998. – 160с.
2. Борытко Н.М. Воспитание как педагогика бытия: гуманитарно-целостный подход. – <http://www.auditorium.ru>
3. Борытко Н.М. Субъектное становление специалиста как цель профессионального воспитания студентов вуза // Воспитательная среда вуза как фактор профессионального становления специалиста: Материалы Второй межрегион. науч.-методич. конф. 16–17 апр. 2002г. – Воронеж, 2002. – С. 39–42.
4. Загрекова Л.В. Методологические основы воспитания будущего учителя // Высшее образование в России. – 2001. – №5. – С.59-64.
5. Зарецкая И.И. Воспитательное пространство как феномен педагогической реальности. – <http://www.auditorium.ru>
6. Мудрик А.В. Воспитание: явление, институт, понятие. – <http://www.auditorium.ru>
7. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк, А.В. Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд.– 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399 с.
8. Рындак В.Г., Соколова Л.Б. Воспитание личности будущего учителя: на пути к идеалу XXI века. – <http://www.auditorium.ru>

УДК 378.14

Сергієнко В.П., Матвійчук О.В.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті розглядаються особливості освітнього середовища навчання іноземних громадян фізики на підготовчому відділенні вищого технічного навчального закладу.

The features of educational environment of foreign citizens training of physics at the pre-admission department of the higher technical educational establishment in the article are examined.

Упродовж кількох десятиріч у всіх країнах світу все більше юнаків і дівчат бажають мати вищу освіту. Особливо гостро проблема навчання у вищих навчальних закладах постає в країнах Близького Сходу та Азії. Ці країни мають великий приріст населення й інтенсивно розвиваються, отже, є потреба у висококваліфікованих фахівцях. Вищі навчальні заклади цих країн можуть забезпечити навчання приблизно половини від усіх бажаючих, а звідси – жорсткий відбір майбутніх студентів. Тому молодь, яка не вступила до вищих навчальних закладів своїх країн, шукає можливість отримати якісну і недорогу вищу освіту за кордоном. Молоді люди обирають іноземні вищі навчальні заклади, кваліфікація випускників яких визнана їх державами. Україна приваблює іноземних абітурієнтів: навчання в наших вищих навчальних закладах якісне і недороге порівняно з країнами Європи.

В умовах розбудови національної системи освіти в Україні, виходу вітчизняної науки й техніки на світовий рівень, інтеграції в європейську та світову систему освіти постає